

2.9.2020

Jakelussa mainitut

ULKOMAALAISEN TYÖVOIMAN LUPAPROSESSIEN SUJUVOITTAMINEN

Osaava työvoima on elinvoimaisten maakuntien sekä niiden hyvinvoinnin ja elinkeinoelämän tärkeä voimavara. Ennen koronaviruksen aiheuttamia poikkeusoloja useissa maakunnissa vallitsi pula osaajista. Vaikka työllisyystilanne muuttui lomautusten ja irtisanomisten myötä nopeasti vuoden 2020 kevään aikana, lukuisilla yrityksillä ei henkilöstövähennyksistä huolimatta ole ollut käytössään tarvittavaa henkilöstöä. Työvoimapulaa on ollut monilla eri aloilla erityisesti ammattityöntekijöistä ja erityisosaajista. Ulkomaalaista työvoimaa tarvitaan kipeästi myös tulevaisuudessa: Nk. Vihriälän raportin mukaan palataan työllisyydessä kriisiä edeltävälle tasolle, mikäli Suomen kokonaiskysyntä elpyy kriisin jälkeen nopeasti.

Maakuntajohtajat korostavat työperusteisen maahanmuuton edistämistä ja siihen liittyvää lupamenettelyn kehittämistä, jotta alueet pystyvät vastaamaan äkillisiinkin työvoiman tarpeeseen liittyviin muutoksiin.

Maassamme on panostettava erityisesti *kriittisten osaamisalojen ulkomaisen henkilöstön* saatavuuteen paitsi vahvoilla vientiteollisuuden kärkitoimialoilla ja kasvualoilla myös esimerkiksi maa-, metsä-, puutarha- ja kalatalouden työtehtävissä ja palvelualoilla sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Osaavan työvoiman riittämättömyydestä ei saa muodostua estettä maamme nopealle elpymiselle ja työllisyyden ja talouden kasvulle. Pääministeri Marinin hallituksen ohjelman mukaisesti *maassamme on nopeasti kehitettävä lupamenettelyjä ja ulkomaalaislainsäädäntöä.*

Ulkomaalaisen työvoiman rekrytointiin liittyvien nykykäytäntöjen haasteena on nostettu esille mm. 13 eri hakuperustetta ja 9 eri hakulomaketta. Niinpä etenkin erityisasiantuntija- ja tutkijaluvat aiheuttavat niitä hakeville vaikeuksia käsittää, mitä lupatyyppejä tulee hakea. Toisaalta työperusteiseen maahanmuuttoon liittyvän lupahallinnon toimijakenttä on erittäin laaja, mikä lisää koordinaation ja yhteistyön tarvetta ja edellyttää saumatonta työnjakoa. Vaikka työperusteisen maahanmuuton hallinto siirtyi vuoden 2020 alusta sisäministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön, jakautuvat lupamenettelyn vastuut yhä työ- ja elinkeinoministeriölle, ulkoministeriölle ja sisäministeriölle, jonka alainen Maahanmuuttovirasto tekee varsinaiset päätökset kaikissa lupa-asioissa. Keskeisiin toimijoihin kuuluvat myös ELY-keskukset ja TE-toimistot, joilla on hyvä tuntemus maakuntien erityistarpeista. Esimerkiksi nykyisin erikseen nimetyt TE-toimistot tekevät keskitetysti osana saatavuusharkintaa Maahanmuuttoviraston lupaprosessissa nk. osapäätöksen, jossa arvioidaan työvoiman saatavuutta, työsuhteen ehtoja sekä työnantajan ja työntekijän edellytyksiä.

Maakuntajohtajien mielestä lupien valmisteluun ja päätöksentekoon tulee saada entistä enemmän alueellista asiantuntemusta, jotta pystytään nopeasti reagoimaan eri alueiden työvoimatarpeeseen. On tärkeää, että yleisten maahantulon edellytysten lisäksi lupaa harkitessa otetaan huomioon myös alueellinen näkemys.

Esitämme, että työilupaprosessien valmistelua kehitettäessä kolmansista maista tulevia henkilöitä koskevien osalupapäätösten tekeminen siirrettäisiin nykyistä useammalle TE-toimistolle. Palveluiden joustavuuden ja nopeuden varmistamiseksi uudessa tilanteessa olisi olennaista varmistaa valittavien TE-toimistojen ja ELY-keskusten resurssit ja kompetenssi asiassa. Myös hakemusten tasapuolinen ja yhdenmukainen käsittely tulee ottaa huomioon.

Lisäksi esitämme, että *työperusteisen maahanmuuton tuloajoihin ryhdytään soveltamaan alueellista harkintaa*, joka perustuu yleisten elinkustannusten ja palkkatason alueellisiin eroihin. Arvioitaessa *alueellisten työalupalinjauksen yhdistämistä* nykyistä laajemmiksi kokonaisuuksiksi on mielestämme myös syytä varmistaa, että mahdollinen uusi käytäntö takaa alueellisten tarpeiden huomioon ottamisen. Jotta lupakäytännöt olisivat nopeita ja joustavia, pidämme tarkoituksenmukaisena, että *työalupalinjaukset tehdään jokaisessa ELY-keskuksessa ja osalupapäätökset TE-toimistossa. On tärkeää, että työalupalinjaukset reagoivat nopeasti vapauttamista edellyttäviin aloihin.*

Myös *digitaalisia palveluja* tulee kehittää ja hyödyntää entisestään. *Erytyisesti yrittäjien henkilökohtaisen neuvonnan tarve* on ilmeinen, koska noin 70 % lupahakemuksista on epätäydellisiä ja ne edellyttävät täydennystä. *Lupahakijoille ja heidän työnantajilleen tulee antaa tehokkaasti tietoa päätöksentekoprosessin aika-arviosta ja vaiheittaisesta etenemisestä hyödyntäen digitaalisia palveluja.* Lisäksi *Maahanmuuttoviraston toimintaa on kehitettävä mm. lisäämällä sen avoimuutta ja vuorovaikutusta eri toimijoiden kanssa maakunnissa*, jotta virasto pystyy vastaamaan sille asetettuihin odotuksiin. Tarvittaessa yhteistyötä ELY-keskusten kanssa tulee kehittää neuvonnan varmistamiseksi.

Myös ruotsinkielisten yrittäjien palveleminen heidän äidinkielellään on tarpeen. Työperusteisen maahanmuuton kokonaisuutta selkeyttäisivät osaltaan myös läpinäkyvät *palvelukokonaisuudet ja eri statuksella maahamme saapuvien työtä hakevien ulkomaalaisten palvelupolut.*

Osaavan työvoiman kannalta avainasemassa ovat myös ulkomaalaiset tutkijat, opiskelijat ja maassamme tutkinnon suorittaneet ja heidän perheensä. Ulkomaalaisten opiskelijoiden osalta *tulee hyödyntää entistä tehokkaammin korkeakoulujen valtakunnallista tietovarantoa VIRTA-opintotietopalvelua ja Koski - tietovarantoa.* *Esitämme lisäksi, että korkeakouluille myönnetään mahdollisuus antaa puolto opiskelijoiden lupa-asioissa, koska niillä on käytännön tieto kustakin opiskelijasta (vrt. Hollannin malli).* Myös ehdotus, jonka mukaan *opiskelijoille myönnetään oleskelulupa koko tutkinnon suorittamisen ajaksi ja valmistumisen jälkeen lupaa pidennetään kahteen vuoteen, on tarpeen toteuttaa nopeasti.* Tärkeää olisi tehostaa myös jo Suomessa olevien ulkomaalaisten henkilöiden tutkintojen tunnustamista ja osaamisen tunnistamista sekä vahvistaa heidän osaamistaan aloille, joilla työvoimatarvetta on.

Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla aloitettu työllisyys-, elinkeino-, innovaatio-, koulutus- ja maahanmuuttopolitiikan yhteensovittaminen, jonka tavoitteena on valmistella kansainvälisen osaamisen ja työvoiman maahanmuuton tiekartta 2035, on mitä tärkein. Jo tähän mennessä esimerkiksi *Talent Boost -toimenpideohjelman* ulkomaalaislainsäädäntöä ja lupamenettelyä koskeva kehittämishanke on edistännyt maakuntien liittojenkin välttämättöminä pitämiä asioita. Jotta uudet käytännöt vastaisivat alueellisiin työvoimatarpeisiin mahdollisimman hyvin, esitämme lopuksi, että tämän *kehittämishankkeen ohjausryhmää täydennetään maakuntien liittojen edustajilla.*

Mikkelissä 2.9.2020

Suomen maakuntajohtajien puolesta

Pentti Mäkinen
Etelä-Savon maakuntajohtaja
Maakuntajohtajien puheenjohtaja 2020

Jakelu

ministeri Haatainen ja Lintilä, TEM
ministeri Ohisalo, SM
ministeri Haavisto, UM
ministeri Andersson, OKM
ministeri Vanhanen, VM
ylivohtaja Jari Kähkönen, Maahanmuuttovirasto
Sonja Hämäläinen, TEM
ylivohtajat, ELY-keskukset